

DIGNITAT I EDUCACIÓ

LA REVOLTA CAP A UNA ESCOLA DEMOCRÀTICA

Conclusions del Tema General de l'Escola d'Estiu 2024

Associació de Mestres Rosa Sensat

Enguany hem dissenyat una Escola d'Estiu amb la intenció de provocar, per tractar temes candents i discutits als centres educatius. Ens calen espais on els equips de mestres i altres professionals reflexionin i la 59a Escola d'Estiu de l'Associació de Mestres Rosa Sensat ha volgut oferir la possibilitat de parlar, debatre i escoltar diferents punts de vista, amb l'objectiu de millorar i créixer conjuntament.

Parlar de democràcia ens situa en un marc de dignitat, però sovint aquesta democràcia es vesteix d'autoritarisme i poc respecte cap a les idees individuals que garanteixen un consens plural i divers.

És l'escola catalana una escola democràtica? Escoltar totes les veus és necessari per trobar l'equilibri entre dignitat i conflicte però, malauradament, en la vida quotidiana dels centres sovint es generen desequilibris que provoquen contextos de malestar dins dels equips. Quines estratègies són rellevants per arribar a consensos? I quines són les condicions necessàries perquè es puguin produir?

Sovint s'evita el conflicte per no tractar temes incòmodes i cal reflexionar sobre si els debats pedagògics són prou oberts, plurals i respectuosos. Si l'escola ha de fomentar la participació, ¿com l'han d'exercir els equips de mestres? I el

que és evident és que cal més debat pedagògic per aclarir un posicionament i definir conceptes que sovint són la base de la confusió i l'inici del conflicte.

DIGNITAT

Definir la dignitat no és una tasca senzilla, i menys si pretenem fer-ho tenint en compte el context educatiu. El professor Joan Manuel del Pozo, que va participar amb una conferència a l'Escola d'Estiu, ens va donar pistes sobre la seva íntima complexitat i, a través del filòsof Immanuel Kant, ens va explicar el sentit modern i contemporani del concepte de dignitat humana, com a condició d'ésser racional i autònom, com a valor ètic radical i intrínsec i com a font última de tots els nostres drets: "Allò que té un preu pot ser perfectament substituït per qualsevol altra cosa a títol equivalent; al contrari, allò que és superior a tot preu, allò que per tant no admet cap equivalència, és allò que té una dignitat." Del Pozo ens va recordar una de les formulacions del cèlebre imperatiu categòric kantian: "No tractis mai cap persona com un instrument, sempre com un valor i un fi en si mateixa". Tothom, doncs, té la mateixa dignitat, un valor que no pot ser substituït i que és irreductible a cap altre.

Dignitat en la identitat d'infants i joves

Cal respectar l'infant, la qual cosa suposa atorgar-li drets i no només deures, i tenir-lo en consideració com a persona amb capacitats des del moment del naixement. Aquest respecte no vol dir deixar que faci el que vulgui, això suposaria un abandó. Hem de conèixer les característiques de l'infant, i afavorir el seu desenvolupament, pensant sempre en ell i no en la

comoditat o interès de l'adult. Els nens i els joves han de tenir la possibilitat de participar en la col·lectivitat i això suposa donar valor a la seva identitat, una participació amb capacitat decisòria que els faci partícips de la vida de l'escola i els faci sentir part d'una comunitat.

Els drets dels infants són presents dins d'un quotidià i formen part de l'escola, una transversalitat que també és present dins del currículum. Reconèixer, defensar i promoure aquests drets només és possible si l'espai escolar és espai de l'infant. No oblidem que l'exercici dels drets suposa gestionar la convivència.

Dignitat en el col·lectiu de mestres

Actualment el món envia una mirada crítica a la professió de mestre, una crítica negativa i un judici constant expressat en forma de proves, interpretacions i resultats.

Ens cal consensuar una identitat d'equip de mestres que respongui a les expectatives d'una societat cada vegada més complexa. Hem de construir col·lectivament la nostra identitat per evitar que les percepcions externes pertorbin la imatge que cal i necessita la societat actual. Els mestres s'han de sentir part d'un col·lectiu i fugir d'una solitud que empobreix el coneixement i la pràctica educativa.

Dignitat en la llengua i la cultura catalana

Posseïm una llengua i una cultura mil·lenàries, que venen de lluny. Durant molts anys la llengua catalana ha estat perseguida i prohibida a les escoles i en altres àmbits socials. En els centres escolars la llengua està oficialment

normalitzada; així i tot, la nostra llengua baixa de manera alarmant en l'ús social, sobretot entre els més joves. Les dades són preocupants. Retornar-li la dignitat que mereix hauria de ser un objectiu prioritari en els pròxims temps, i els docents i l'administració hi tenim un paper important a fer.

Tenim, doncs, davant nostre el repte de fer del català una llengua viva, de relació i no només una llengua acadèmica o d'ensenyament.

Dignitat en l'exercici d'aprendre

El debat actual afebleix la credibilitat i el paper de qui educa, amb el fals i absurd debat llaminer mediàtic que contraposa coneixements i metodologies. Hi ha una obsessió per mesurar i classificar quan el que dignifica és valorar i qualificar, que ve de "qualitat".

El tractament de les notícies relacionades amb educació, amb titulars perversos, confosos, alarmistes i poc contrastats la perjudica i li resta dignitat. La crítica a l'escola sempre es gira en contra de l'escola pública i aplanar el camí del mercat de l'escola privada.

Des de l'Associació de Mestres Rosa Sensat defensem l'escola pública, l'escola de tots i totes, i ens posem al costat de qui creu que tot allò públic mereix atenció, qualitat i dignitat.

ESCOLA DEMOCRÀTICA

S'aprèn democràcia exercint-la, i les escoles i instituts han de ser uns laboratoris que generin contextos realment democràtics, que vol dir que acullin i es defineixin pel

reconeixement de les identitats de totes les persones que en formen part.

Defensar els projectes col·lectius no representa forçosament caure en els paranys del corporativisme, que ens pot portar a distanciar-nos del nostre paper dins de la societat. L'escola ha de saber construir un bon diàleg entre tradició i innovació, com a únic camí per a renovar els projectes i fer-los permeables als canvis socials.

El compromís amb la dimensió democràtica també s'ha de gestionar a dins de les diversitats que avui donen identitat a les escoles. Però acollir les diversitats sense les eines ni les polítiques necessàries porta el nostre col·lectiu al col·lapse, a l'esgotament i al desencís. Aquest és un terreny fecund per la proliferació d'idees d'extrema dreta, que posen sempre els interessos particulars per damunt dels col·lectius.

L'estabilitat dels equips afavoreix la necessària construcció col·lectiva dels projectes educatius. En canvi, l'excés de mobilitat fa més precaris els projectes i no ajuda les persones a vincular-se ni amb les escoles on treballen ni amb els seus entorns culturals i socials.

Algú pot pensar que defensar l'escola democràtica passa per la possibilitat de triar escola. Nosaltres tenim el convenciment que això justament pot acabar segregant el mateix sistema públic. Singularitzar excessivament els projectes educatius a l'interior de l'escola pública pot portar a una segregació de famílies i també de professionals. Des de l'Associació de Mestres Rosa Sensat sempre hem defensat l'escola pública, ja des de l'escola bressol, com l'escola de tots i per a tots.

La diversitat de les identitats de cada projecte educatiu l'ha de determinar la capacitat de cada escola per dialogar amb el seu

entorn social, cultural, humà, fugint d'esnobismes elitistes que de vegades es disfressen d'innovació educativa.

REVOLTA

El nostre tema general ha portat a la idea de revolta, com a actitud necessària per reaccionar davant d'aquest context. Les revoltes són sempre col·lectives. Com hem dit, la participació democràtica fa prendre el poder als col·lectius, i això ens protegeix de les manipulacions ideològiques o publicitàries. Sembla però, que hi hagi una estratègia o un conjur per desmobilitzar allò col·lectiu; estiguem atents davant aquesta insistència perversa.

Des de l'Associació de Mestres Rosa Sensat ens volem posar al servei dels drets dels infants i joves perquè el pas per les escoles i instituts contribueixi a la seva emancipació personal i a la construcció de les solidaritats que els comprometran amb una societat més justa. Deia la mestra Rosa Sensat que “la llibertat és una conquesta a què la persona arriba per mitjà de l'educació i la cultura”.

Cal contribuir a la creació de l'esperit crític, com a escut per protegir-nos dels interessos del mercat i de les ideologies que ens fan més vulnerables. S'aconsegueix l'esperit crític portant infants, joves, famílies i també mestres a un qüestionament col·lectiu constant de les pròpies creences, per fer-les dialogar amb les dels altres. Lorenzo Milani, el conegut mestre de Barbiana, deia al seu llibre *L'obediència ja no és una virtut* que “en educació, sortir-se'n sol és avarícia; sortir-se'n amb els altres és política”.

Formar-se col·lectivament és avui una manera de revoltar-nos davant les píndoles i les formacions basades en receptes,

afavorint la reflexió sobre les pròpies realitats i l'intercanvi d'idees amb els altres.

Des de l'Associació de Mestres Rosa Sensat sempre hem combatut l'homogeneïtzació i la superficialitat de les formacions, i aquesta Escola d'Estiu és una prova més que aquesta revolta no només és necessària sinó que és possible si la fem entre tots i totes.

Barcelona, 10 de juliol de 2024

(Avui fa 15 anys justos que el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei 12/2009, d'Educació, que en l'article segon proclamava que un dels seus objectius era la transmissió i la consolidació dels valors propis d'una societat democràtica: la llibertat personal, la responsabilitat, la solidaritat, el respecte i la igualtat.)

